

“El creixement no pot ser mai sostenible”

Què és el decreixement?

—És un terme que significa que cal canviar el sistema, perquè vivim des de fa tres segles en una societat del creixement que ens porta directament al desastre. Amb *decreixement* volem indicar l'abandonament del creixement il·limitat, que només aspira a aconseguir el màxim benefici dels detentors del capital, amb les conseqüències que això té per al medi i la humanitat.

—Es parla molt de desenvolupament sostenible. Quina diferència hi ha respecte al decreixement?

—El creixement no pot ser mai sostenible; això és un oxímoron. Sovint hom ha intentat d'identificar el decreixement amb el creixement sostenible, però no tenen res a veure. Durant anys s'ha misticat el desenvolupament sostenible, deixant que empresaris i companyies s'ompliren la boca amb aquest terme. El desenvolupament, siga com siga, ens porta al canvi climàtic, la desaparició de les espècies i, finalment, la desaparició de la humanitat.

En un món finit és impossible de créixer infinitament. És la principal tesi de Serge Latouche (Gwened –Vannes–, Bretanya, 1940), economista i professor emèrit de la Universitat de París i guru del decreixement, un moviment que proposa una vida més serena i sòbria, on les coses no es quantifiquen només pel valor econòmic. La setmana passada va ser a València i a Barcelona, convidat per l'Institut del Territori.

—Però resulta paradoxal que les organitzacions ecologistes hagen fet servir aquest terme.

—Absolutament, perquè les organitzacions ecologistes formen part de la societat del creixement, allò que jo anomeno la colonització de l'imaginari. Però els grans pensadors de l'ecologia, com ara Ivan Illich o André Gorz, sempre han dit

que el desenvolupament mai no podia ser sostenible.

—Al vostre llibre *Petit tractat del decreixement* serè, dieu que el decreixement no és un creixement negatiu.

—El creixement negatiu és el que vivim ara, es a dir, la recessió. El decreixement és un projecte polític, una proposta de canvi. És un lema darrere del

qual hi ha un projecte per a sortir de la societat del creixement. El decreixement només és imaginable en una societat del decreixement, és a dir, dins un estat que es moga segons un altra lògica. Es tracta d'eixir de la ideologia del creixement, reconstruir una societat que no té per objectiu el creixement pel creixement. Això vol dir que hi ha coses que continuaran creixent i n'hi ha que disminuiran, com l'automòbil o l'energia atòmica. Ha de créixer la qualitat de l'aire, l'aigua, l'alegria de viure.

—Dieu al vostre llibre que cal passar d'una economia de *cowboy* a una economia de cosmonauta. Què voleu dir?

—No sóc jo qui ho explica, sinó Kenneth Boulding, que ja ho va explicar el 1973. La qüestió és que vivim en una economia de *cowboy* basada en la depredació i el pillatge dels recursos. Hem

d'aspirar a una economia de cosmonauta, és a dir, una economia on es té en compte la totalitat de l'ecosistema, allò que en terminologia de Lovelock seria Gaia.

—Algunes mesures entre les que proposeu per a viure en una societat del decreixement són molt impopulars. Per exemple, l'eliminació del turisme de masses.

—Potser és impopular, però la qüestió és que té els dies comptats, perquè quan no hi haja més petroli, no hi haurà més turisme de masses. Fa cinquanta anys, molt poca gent pensava a fer turisme a milers de quilòmetres de sa casa. La indústria turística ha convertit la curiositat legítima i l'exploració educativa en consum mercantil destructiu per al medi i la humanitat. La necessitat de viatjar, cada volta més lluny, cada volta més de pressa, forma part de la propaganda amb què han colonitzat el nostre imaginari.

Hem ficat al cap de la gent un virus que és molt difícil de traure. L'única manera d'extraure-l'en és la contrapropaganda, o bé la necessitat, com el final del petroli o una crisi molt forta.

—Em podeu explicar això del virus?

—És un virus, una droga... com vulgues dir-ne. La colonització de l'imaginari és això. És un virus i alhora un anti-virus, com la SIDA, perquè s'instal·la a l'interior de les nostres ments i destrueix les defenses contra les grans mentides que el sistema ens ha imposat. Amb el nostre discurs, intentem lluitar contra això.

—Quan parlem de teories com la vostra, hi ha molta gent que les identifica en termes de misèria o de pobresa, en un estil de vida semblant al d'un eremita. I això fa que rebutgen les vostres propostes. Com es pot fer front a aquest rebuig?

—És problema seu. Però cal que la gent es conscienci que som davant un atzucac, en una societat que viu a crèdit. La humanitat transforma els recursos en residus més de pressa que la natura no pot transformar aquests residus en nous recursos. La humanitat supera la capacitat de regeneració de la biosfera d'un 40%. Això és insostenible.

Abandonar la societat del creixement ens faria ser més rics, en el sentit d'una altra riquesa. Actualment, la societat engendra una enorme misèria psicològica. Tenim molts indicis: l'elevat nombre de persones que se suïciden, l'increment del consum de drogues i antidepressius. És una societat que engendra estrès, solitud i patiments psicològics. Cadascú és lliure de fer allò que vulga, no podem imposar a la gent què vol fer, però està bé que siguem conscients de les contradiccions d'un funcionament que ens vénen com a idíl·lic.

—Al *Petit tractat del decreixement* serà admeteu que el vostre projecte és utòpic. No resulta paradoxal?

—Depèn del sentit que dones a la paraula *utopia*. Crec que la utopia és l'esperança. Quan Obama fou triat, Mandela li va enviar un missatge en què feia referència al famós discurs "I have a dream". I li deia que havíem fet bé de tenir esperança perquè l'esperança d'ahir pot convertir-se en la realitat del demà. El

El secret de les vuit R:

Al seu llibre *Petit tractat del decreixement serè* (publicat en català per Edicions 3 i 4 i l'Institut del Territori), Serge Latouche proposa el cercle virtuos de les vuit R, pel qual s'ha de regir una societat del decreixement:

■ **Reavaluar:** Latouche proposa d'abandonar l'egoisme, la competició desenfrenada, l'obsessió per la feina, el consum il·limitat i l'eficiència productivista, a favor de l'altruisme, la cooperació, el plaer del lleure, la vida social i el gust per la feina. Cal, a més, "passar d'una creença en la dominació de la natura a la recerca d'una inserció harmònica".

■ **Reconceptualitzar:** "El canvi de valors —apunta Latouche— comporta una altra mirada sobre el món i, per tant, un altra manera de copsar la realitat."

■ **Reestructurar:** Si hi ha un canvi de valor, caldrà també que es produeixen canvis en el sistema productiu que ha estat vàlid fins ara. Cal orientar-se cap a una societat del decreixement.

■ **Redistribuir:** "La reestructuració de les relacions socials és ja de per si una redistribució que comprèn el repartiment de les riqueses i de l'accés al patrimoni natural entre el nord i el sud i a l'interior de cada societat entre les classes, les generacions i els individus", escriu al *Petit tractat del decreixement serè*.

■ **Relocalitzar:** Sota la premissa que "les idees han d'ignorar les fronteres, els moviments de mercaderies i de capitals, s'han de limitar a l'indispensable". Latouche advoca per produir localment els productes destinats a la satisfacció de les necessitats de la població.

■ **Reduir:** La petjada ecològica que cadascú de nosaltres genera és insostenible. Per això, cal reduir l'impacte sobre la biosfera de les nostres maneres de produir i de consumir.

■ **Reutilitzar i reciclar:** Les tecnologies han permès avenços inimaginables en aquesta matèria. Cal la "voluntat política" per a aplicar-los.

decreixement pot ser l'esperança d'ahir i la realitat del demà.

—**Feu propostes revolucionàries. Per exemple, relocalitzar la producció o penalitzar la publicitat. Són possibles, canvis tan radicals dins el sistema capitalista?**

—No, cal una ruptura, un trencament radical amb tots els règims productivistes. No es tracta simplement de canviar de govern, sinó de protagonitzar una revolució cultural que desemboque en una refundació del sistema. Ningú no té la recepta per a sortir del sistema capitalista. Hi ha gent que s'ha pensat que la tenia, però s'han equivocat. Crec que eixir del sistema capitalista significa eixir de l'esperit capitalista. És qüestió de descolonitzar l'imaginari: es tracta de fer eixir dels nostres esquemes mentals el capitalisme. Com es pot produir aqueixa descolonització? O bé perquè es prenguen mesures, o bé perquè passen certes coses. El capitalisme va nàixer, vèncer i algun dia morirà.

—**I l'actual crisi pot contribuir a destruir el capitalisme?**

—I tant. Estic convençut que aquesta crisi canviarà el sistema radicalment, de manera positiva o negativa.

—**Tinc la impressió que no es produeix un canvi radical. Ningú no qüestiona el paper del consum desenfrenat com a motor del sistema.**

—En un primer moment és normal. Les forces fan tant com els és possible per mantenir el sistema. Però estic segur que som al principi de la crisi i que anem cap al col·lapse.

—**Per tant, les coses empitjoraran.**

—De segur (somriu).

—**El decreixement és un moviment d'esquerres?**

—Per a mi és un moviment d'esquerres perquè jo he estat tota la meua vida un home d'esquerres. A més, el decreixement implica posar en qüestió el sistema capitalista i el liberalisme. Ara bé, hi ha molta gent de dretes que són partidaris del decreixement. Són els anticapitalistes, antiutilitaristes, antiproductivistes de dretes... Hi ha gent de dretes que lligen el llibre i que hi troben una certa inspiració. És possible una aliança amb aquestes persones? No ho sé. Encara no som en aquest estadi. Per contra, tenim moltes dificultats per a arribar a la gent d'es-

“L'home transforma els recursos en residus més de pressa que la natura no transforma els residus en nous recursos”

PRETIS I CAMPS

querres, als partits, als sindicats.

—**No comprenen les vostres propostes?**

—No volen comprendre-les.

—**Entre les vostres propostes hi ha la reducció del temps de feina. A França, on es va reduir l'horari laboral a 35 hores, el govern es rumia seriosament de tornar a l'antic sistema i s'ha demostrat que molta gent preferia treballar més hores que no pas 35.**

—Les 35 hores eren una mesura molt tímida. Cal anar més enllà. Jo no sóc partidari de les 35 hores, sinó de les 20 o les 15. Cal reduir les hores de feina. Amb la crisi, seria molt millor que tots treballàrem 15 hores que no que hi haja gent que trebal·le 0 hores i uns altres 60. Cal un canvi, perquè durant massa temps els guanys de productivitat han estat sistemàticament transformats en creixement del producte més que no en decreixement de l'esforç. Treballar menys i d'una altra manera ens ha de conduir a retrobar el gust del lleure.

—**Proposeu un consum responsable perquè vivim en un món finit. Què passa, però, si algú vol comprar-se tres cotxes. El sistema li ho hauria d'impedir?**

—Crec que una societat democràtica ha de posar-se certs límits. Totes les societats tenen límits. En situacions de guerra hi ha racionaments. Vaig nàixer durant la guerra i he conegut el període en què cada família tenia una carta de racionament. Avui el racionament es fa segons els diners. Si tens diners, pots comprar carn. Si hi ha poca carn, el preu augmenta tant que la gent no pot comprar-ne. L'única manera que la gent sense recursos tinga carn és el racionament. Si el planeta es troba en perill i no hi ha prou recursos per a tothom, caldrà racionar els aliments. El ministre de medi d'Anglaterra, que no és partidari del decreixement, és partidari del racionament del carbó. Hi ha límits que cal posar a aquesta societat.

—**El decreixement és la solució als problemes del món?**

—Segurament no. El decreixement només és un eslògan per a un projecte necessari. Nosaltres proposem una orientació per a resoldre els problemes del món. Ara bé, correspon a cada societat posar-ho en pràctica. La història decidirà. El futur ens dirà si pensàvem correctament o si ens havíem equivocat.

—**Parleu molt de “projecte polític” però, per què no un partit polític? Sembla que, amb la crisi d'ara, seria el moment ideal per a presentar en societat un partit polític amb el vostre ideari.**

—Crec que el sistema de partits introduït en el context actual, això que a París anomenem la *política dels politicastes*, no encaixa amb el nostre missatge. El nostre missatge ha d'arribar a tots els ciutadans. Tothom hauria de ser partidari del decreixement. Nosaltres no donem un contingut precís a tots els problemes del dia a dia. El decreixement és una proposta transversal, que va més enllà del sistema de partits polítics tradicionals i que, crec, té la simpatia de milers de persones.

Violeta Tena